

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ХАНДЖИЙСКИ срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 10783/14)

РЕШЕНИЕ

Член 10 • Свобода на изразяване • Необосновано осъждане и глоба за поставяне на принадлежности на Дядо Коледа върху статуя на комунистически лидер като символичен жест в контекста на общонационални политически протести • Изискване за нюансирано разглеждане на необходимостта от санкциониране на действия, с които паметници не се разрушават или увреждат физически, като се вземат предвид естеството и целите на акта, посланието и общественото значение на паметника

СТРАСБУРГ

06 април 2021 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

06/07/2021 г.

Решението е окончателно съгласно член 44, § 2 от Конвенцията. То може да бъде предмет на редакционен преглед.

По делото Ханджийски срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), заседаващ в състав:

Тим Айке, *председател*,

Йонко Грозев,

Фарис Вехабович,

Юлия Антоанела Моток,

Армен Харутюнян,

Габриеле Кучко-Щадлмайер,

Ана Мария Гера Мартинс, *съдиш*,

и Андреа Тамиети, *секретар на Отделението*,

Като взе предвид:

жалбата (№ 10783/14) срещу Република България, подадена в съда съгласно член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от български гражданин, г-н Калоян Томов Ханджийски („жалбоподател“), на 28 януари 2014 г.;

решението да бъде уведомено българското правителство („Правителството“) за жалбата във връзка с предполагаемо нарушение на член 10 от Конвенцията и за обявяване на останалата част от молбата за недопустима; и

становищата на страните;

На закрито заседание, проведено на 16 февруари 2021 г.,

Постановява следното решение, прието на тази дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Делото се отнася главно до въпроса дали осъждането на жалбоподателя, местен политик, за дребно хулиганство заради това, че на Коледа поставил шапка на Дядо Коледа и червен чувал върху паметник на политическа фигура от началото на XX век, представлява нарушение на член 10 от Конвенцията.

ОПИСАНИЕ НА ФАКТИТЕ

2. Жалбоподателят е роден през 1971 г. и живее в Благоевград. Той е представляван от г-н М. Екимджиев и г-жа К. Бончева, адвокати, практикуващи в Пловдив.

3. Правителството е представлявано от Агента си – г-жа И. Станчева-Чинова от Министерство на правосъдието.

I. КОНТЕКСТ НА СЛУЧАЯ

4. На 29 май 2013 г., след парламентарните избори на 12 май 2013 г., е сформирано ново правителство, ръководено от г-н Пламен Орешарски и подкрепено в Народното събрание от „Коалиция за България“ (чийто основен

член е Българската социалистическа партия – вж. параграф 8 по-долу), която има осемдесет и четири депутата, Движението за права и свободи, което има тридесет и шест депутата, и председателя на друга политическа партия - „Атака“, г-н Волен Сидеров, който също е народен представител. Заедно те осигуряват мнозинство от сто двадесет и един от общо двеста и четиридесетте депутати.

5. Вечерта на 14 юни 2013 г. избухва вълна от демонстрации срещу правителството в различни градове из цялата страна. В началото недоволството на демонстрантите е свързано с назначаването на г-н Делян Пеевски, богат бизнесмен и собственик на медии, за председател на Държавната агенция „Национална сигурност“. Ежедневните демонстрации продължават до средата на януари 2014 г. В проучване на общественото мнение, проведено в края на ноември и началото на декември 2013 г., четиридесет и три процента от анкетираните подкрепят антиправителствените протести, четиридесет процента са на мнение, че те трябва да продължат; двадесет и два процента заявяват, че биха участвали в тях. В друго проучване на общественото мнение, проведено през същия период от друга агенция, 41% от анкетираните заявяват, че най-доброто политическо решение за страната е правителството да подаде оставка и да се проведат нови избори за Народно събрание. Няколко месеца по-късно, на 23 юли 2014 г., правителството на г-н Орешарски подава оставка.

6. По това време жалбоподателят е председател на бляговградската секция на политическа партия „Демократи за силна България“ („Демократи за силна България“ – „ДСБ“), която тогава не е представена в парламента и която подкрепя антиправителствените протести.

II. СЪБИТИЯТА ОТ 25 ДЕКЕМВРИ 2013 Г.

7. В ранните часове на 25 декември 2013 г., Коледа, статуята на г-н Димитър Блягов на централния площад в Бляговград е боядисана от неизвестни лица в червено и бяло, така че да прилича на Дядо Коледа, а върху основата на статуята с бял спрей е изписано „Дядо Мраз“.¹

8. Г-н Блягов (1856-1924) е основател на Българската социалдемократическа партия през 1891 г. През 1919 г. тя приема името Българска комунистическа партия, което запазва до април 1990 г., когато след падането на комунистическия режим в България в края на 1989 г., по време на който тя е доминиращата политическа сила, се преименува на Българска социалистическа партия. Продължава да съществува под това име. През 1950 г. град Бляговград е кръстен на г-н Блягов, а през 1971 г. негова статуя е

¹ Дядо Мраз е измислен герой, подобен на Дядо Коледа. Той се почита основно в източнославянските страни. Въпреки че в началото на съветската ера героят е забранен, по-късно той става важна част от съветската култура. В България след падането на комунистическия режим той се свързва, *наред с другото*, с невъзможността публично да се празнува Коледа по време на режима.

поставена на централния площад. През 1991 г., малко след падането на комунистическия режим, Общинският съвет предлага на президента на България да даде на града едно от старите му имена – Горна Джумая или Скаптопара (*Σκαπτοπάρα*), но президентът не приема предложението, очевидно поради възраженията на някои от жителите на града. През юни 2014 г. има още една неуспешна инициатива да се даде друго име на града.

9. През декември 1991 г. Общинският съвет на Благоевград решава да премахне статуята на г-н Благоев от центъра на града. От доказателствата, представени по време на последвалото производство срещу жалбоподателя (вж. параграф 14 по-долу), изглежда, че това решение е приведено в действие. Въпреки това през май 1996 г. решението е отменено от новия общински съвет и отново според доказателствата, представени в производството срещу жалбоподателя (вж. параграф 14 по-долу), статуята е върната на мястото си.

10. Малко преди 10 ч. сутринта на 25 декември 2013 г. жалбоподателят отива до вече боядисаната статуя, около която са се събрали множество граждани и журналисти, привлечени там от съобщения в медиите, че статуята е била боядисана, и поставя червена шапка на Дядо Коледа на главата на статуята и червен чувал в краката ѝ. Върху чувала има бяла лента с изписана думата „оставка“. Жалбоподателят казва, че е решил да направи това, когато видял съобщенията в медиите, че статуята е боядисана.

11. Някои от присъстващите журналисти правят снимки на статуята с шапката и чувала и по-късно ги публикуват. Малко след това идват общински работници, свалят шапката и чувала и започват да отстраняват боята от статуята.

III. ПРОИЗВОДСТВО СРЕЩУ ЖАЛБОПОДАТЕЛЯ

12. Около 14 часа същия ден, 25 декември 2013 г., жалбоподателят е арестуван в дома си и отведен в полицейско управление, където е задържан от полицията за 24 часа по подозрение, че е извършил хулиганство по член 325, ал. 1 от Наказателния кодекс (вж. параграф 23 по-долу), и е претърсен.

13. На следващия ден, 26 декември 2013 г., на жалбоподателя е повдигнато обвинение за дребно хулиганство по член 1, ал. 2 от Указа за борба с дребното хулиганство от 1963 г. („Указа от 1963 г.“ – вж. параграфи 22 - 23 по-долу) във връзка с поставянето на шапка и чувал върху статуята на г-н Благоев. След това е освободен.

14. В хода на съдебното производство срещу него, състоял се четири дни по-късно, на 30 декември 2013 г. жалбоподателят заявява, че целта на действията му е да изрази протеста си срещу правителството, което е негово конституционно право, че тези действия са посрещнати с всеобщо одобрение и че на практика е направил добра политическа шега. От своя страна неговият адвокат твърди, че той е упражнил конституционното си право да изразява мнението си.

15. На същия ден, 30 декември 2013 г., Районен съд Благоевград признава жалбоподателя за виновен за дребно хулиганство по на чл. 1, ал. 2 от Указа от 1963 г. (вж. параграфи 22 - 23 по-долу) и му налага глоба от 100 лева (равняващи се на 51 евро).

16. Съдът постановява, *inter alia*, че Указът от 1963 г. не противоречи на член 39 от Конституцията от 1991 г. (вж. параграф 21 по-долу), тъй като от правото на свобода на изразяване, залегнало в тази разпоредба, има изключения. Няма значение дали г-н Благоев е спорна историческа личност, както твърди жалбоподателят. Дори и да е такъв, това не дава право на хората да се подиграват със статуята му, която от дълго време стои в центъра на Благоевград и трябва да бъде уважавана и запазена; това е изискване и на конвенциите за опазване на културното наследство, които България е ратифицирала. Културните хора ценят историческите паметници и се отнасят с уважение към тях. Ако привърженици на Българската социалистическа партия изрисуват статуята на наскоро починал антикомунистически политик от 90-те години в София като Супермен, това също би било хулиганство. Подобни действия са неподобаващи за активисти на отговорна политическа партия и трябва да бъдат санкционирани в една държава, управлявана от върховенството на закона. Г-н Благоев е един от символите на Благоевград, за което свидетелства самото име на града, което не е променяно след падането на комунистическия режим. Противно на твърденията на жалбоподателя, неговата постъпка не е посрещната с всеобщо признание, както е видно от множеството коментари в интернет, които варират от одобрителни до крайно осъдителни. „Тънката червена линия“ между приемливата политическа коледна шега и хулиганството е прекратена.

17. При определянето на размера на наказанието съдът взема предвид преобладаващите смекчаващи вината обстоятелства: липсата на агресия или насилие от страна на жалбоподателя, чистото му съдебно минало и добрия му характер, както и факта, че е безработен. Всички тези фактори способстват за това да му се наложи възможно най-ниската глоба.

18. Жалбоподателят обжалва. На заседанието на втората инстанция той заявява, *inter alia*, че постъпката му е начин да упражни конституционното си право на протест срещу правителството.

19. С окончателно решение от 7 януари 2014 г. Окръжен съд Благоевград потвърждава решението на първата инстанция. Той постановява, *inter alia*, че постъпката на жалбоподателя е правилно квалифицирана като дребно хулиганство, тъй като е неприлично и нарушава обществения ред. Вън от съмнение е, че жалбоподателят цели да изрази политическа позиция, още повече че е местен лидер на политическа партия. Това обаче не му дава право да протестира, като нарушава закона, още повече че статуята на г-н Благоев малко преди това е била обект на вандализъм от неизвестно лице, като е боядисана, а жалбоподателят реално е довършил това действие, като ѝ е поставил шапка и чувал и по този начин е изразил подигравателното си отношение към статуята. Не е необходимо да се установява дали някои от

стоящите наоколо лица са се почувствали обидени от действията на жалбоподателя, които са извършени пред множество хора. Аргументите на жалбоподателя, че постъпката му не съставлява нарушение, тъй като е упражняване на правото му на протест, не могат да бъдат приети, тъй като основните права не могат да бъдат упражнявани чрез извършване на деяния, противоречащи на Указа от 1963 г.

20. Жалбоподателят плаща глобата на 20 януари 2014 г.

ПРИЛОЖИМА ПРАВНА РАМКА

21. Член 39 от Конституцията от 1991 г. постановява:

„1. Всеки има право да изразява мнение и да го разпространява чрез слово – писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин.

2. Това право не може да се използва за нахърняване на правата и доброто име на друго и за призоваване към насилствена промяна на конституционно установения ред, към извършване на престъпления, към разпалване на вражда или към насилие над личността.“

22. Указ № 904 от 28 декември 1963 г. за борба с дребното хулиганство („Указът от 1963 г.“) е приет от тогавашния Президиум на Народното събрание по опростена законодателна процедура, каквато възможност предоставя чл. 35, ал. 5 и чл. 36 от Конституцията от 1947 г., в сила през този период. Върховният административен съд последователно е постановявал, че указът има силата на закон на Народното събрание (вж. опр. № 9959 от 07.11.2003 г. по адм. д. № 9327/2003 г., ВАС, I о.; опр. № 10286 от 10.12.2004 г. по адм. д. № 9761/2004 г., ВАС, петчл. с-в; опр. № 14673 от 03.12.2009 г. по адм. д. № 15200/2009 г., ВАС, I о.; и опр. № 12764 от 01.11.2010 г. по адм. д. № 13284/2010 г., ВАС, I о.).

23. Член 1, ал. 2² от Указа от 1963 г. определя дребното хулиганство като, *inter alia*, „непристойна проява на публично място пред повече хора“ или „[изразяваща се] в оскърбително отношение и държане към гражданите, към органите на властта или към обществеността“, с които се нарушават общественят ред и спокойствие, но които поради своята по-ниска степен на обществена опасност не представляват престъплението хулиганство, предвидено в чл. 325, ал. 1 от Наказателния кодекс от 1968 г. Тези деяния, ако са извършени от лица над шестнадесет години, се наказват със задържане до 15 денонощия или с глоба в размер от 100 до 500 лв. (еквивалент на 51 до 256 евро) (чл. 1, ал. 1).

24. Делата по Указа от 1963 г. са подсъдни на районните съдилища (член 3, ал. 1, б. а) и член 4). Съгласно член 7, ал. 2 решението на районния съд за налагане на наказание подлежи на обжалване пред окръжен съд на касационните основания, предвидени в Наказателно-процесуалния кодекс: нарушение на закона, съществено нарушение на процесуалните правила или

² С промените в Указа от 1963 г. в сила от 23.12.2021 г. ал. 2 става ал. 3 – б. пр.

явна необоснованост на наложеното наказание. Решението на окръжния съд е окончателно (член 7, ал. 3 *in fine*).

25. Осъждането по Указа от 1963 г. не се счита за наказателно и не се вписва в свидетелствата за съдимост на съответните лица (чл. 7, ал. 4).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 10 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

26. Жалбоподателят се оплаква, че намесата в правото му на свобода на изразяване не е била необходима в едно демократично общество. Той се позовава на член 10 от Конвенцията, който предвижда, доколкото е приложимо:

„1. Всеки има право на свобода на изразяването на мнения. Това право включва свободата да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на публичните власти и независимо от границите...

2. Ползването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност, териториалната цялост, за предотвратяване на безредици или на престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията или на правата на другите, за предотвратяване на изтичането на секретна информация или за поддържане на авторитета и безпристрастността на правосъдието“.

A. Допустимост

1. Изчерпване на вътрешноправните средства за защита

(а) Становища на страните

27. Правителството отбелязва, че жалбоподателят не обжалвал полицейското си задържане и не е търсил вреди във връзка с него. Налице е богата съдебна практика на българските съдилища в този смисъл, включително и по дела, засягащи свободата на изразяване. С оглед на този пропуск полицейското задържане на жалбоподателя не трябва да се взема предвид при преценката на пропорционалността на намесата в правото му на свобода на изразяване.

28. Отговорът на жалбоподателя е, че едно евентуално обжалване върху задържането му от полицията би било разгледано дълго след края на последното и следователно не би могло да послужи за освобождаването му. Съответно, такава жалба не е ефективно средство. Освен това въпросите, които следва да бъдат разгледани в рамките на това производство, биха били почти идентични с разглежданите в производството, по което той е признат за виновен за дребно хулиганство. Следователно няма причина да се смята, че съдилищата са щели да ги разгледат по различен начин и да се произнесат в негова полза.

(b) Оценката на съда

29. Съдът отбелязва, че оплакването по член 10 от Конвенцията, както е формулирано в съответната част от жалбата, се отнася единствено до решенията, с които жалбоподателят е признат за виновен за дребно хулиганство; тя не се отнася до предходното му задържане в полицията. Вярно е, че в частта от молбата, в която се излагат фактите по делото, се съдържа препратка към това задържане. Но при обосноваването на оплакването си по член 10 жалбоподателят набляга на мотивите, изтъкнати от съдилищата за признаването му за виновен за дребно хулиганство, и твърди следното:

„При признаването на жалбоподателя за виновен за дребно хулиганство националните съдилища не са взели предвид специфичния социален и политически контекст, в който той е извършил „хулигански“ действия, или безобидните изразни средства, използвани от [него]. Неоправданото полицейско задържане на жалбоподателя е в подкрепа на това заключение.“

30. Съдът е имал възможност да отбележи, че полицейското задържане или задържането в рамките на досъдебното производство и съпътстващото производство за хулиганство представляват явна намеса в правото на свобода на изразяване (вж. *Канджов срещу България*, № 68294/01, § 70, 6 ноември 2008 г., и *Стефанов срещу България* (dec.), № 51127/18, § 74 -75, 8 септември 2020 г.). Той не счита, че последната фаза от горепосочения цитат от жалбата може да се тълкува в смисъл, че жалбоподателят се оплаква и от задържането си в полицията.

31. Обхватът на делото, отнесено до Съда при упражняване на правото на индивидуална жалба, се определя от жалбата на жалбоподателя и Съдът не може да основава решението си на факти, които не са включени в жалбата (вж. *Radomilja and Others v. Croatia* [GC], № 37685/10 и 22768/12, § 126, 20 март 2018 г.). От това следва, че в конкретния случай Съдът не е компетентен да разгледа полицейското задържане на жалбоподателя и съответно възражението на правителството за неизчерпване на средствата за ащита.

32. Във всеки случай, дори да се приеме, че жалбата на жалбоподателя може да бъде тълкувана така, че да включва и полицейското задържане, тази част от нея е наистина недопустима поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Както отбелязва Правителството, жалбоподателят не е обжалвал задържането и не е търсил вреди, причинени от него, каквато възможност предоставя българското законодателство (вж. *Стефанов*, цитирано по-горе, § 77). Не може да се допусне, че в такова производство българските съдилища биха отказали да приемат аргументи, основани на свободата на изразяване, или че иск, базиран на такива аргументи, би се провалил (пак там). Вярно е, че в производството за дребно хулиганство срещу жалбоподателя Районен съд Благоевград и Окръжен съд Благоевград са стигнали до извода, че той трябва да бъде признат за виновен и да му бъде наложена глоба, въпреки че целта му е била да упражни правото си на свобода на изразяване (вж. параграфи 15 - 17 и 19 по-горе). Но това не означава непременно, че Административен съд Благоевград и Върховният

административен съд – съдилищата, компетентни по това време да разглеждат като първа и касационна инстанции искове срещу полицейско задържане – биха разгледали въпроса в същата светлина и биха решили, че е законосъобразно и обосновано да жалбоподателят бъде задържан. Следователно той не е изчерпал вътрешноправните средства за защита във връзка с оплакването си – ако приемем, че е направил такова – че полицейското задържане е в нарушение на правото му на свобода на изразяване по член 10 от Конвенцията.

2. *Липса на значителна вреда*

(а) Становища на страните

33. Правителството твърди, че жалбоподателят не е претърпял значителна вреда. Наложена му е само глоба в размер на еквивалента на 51 евро, която не е наказателна по българското законодателство и която не е вписана в свидетелството за съдимост на жалбоподателя. Не е опетнена и репутацията му, за което свидетелства фактът, че през 2015 г. и 2019 г. той получава достатъчно гласове, за да бъде избран за общински съветник в Благоевград. Неговият случай е надлежно разгледан от две съдебни инстанции. Зачитането на правата на човека не налага жалбата му да бъде разглеждана по същество, тъй като повдигнатите от нея въпроси вече са изяснени в осъдителни решения срещу България.

34. Жалбоподателят отговаря, че въпросът трябва да бъде оценен на базата на кумулативния ефект от полицейското му задържане и последващата глоба, който е непропорционален с оглед на незначителността на постъпката му. Също така трябва да се има предвид, че той е местен лидер на опозиционна политическа партия и че арестът и производството за дребно хулиганство срещу него са широко отразени в медиите и това поставя репутацията му под въпрос. Фактът, че въпросите, повдигнати от неговия случай, вече са довели до констатации за нарушения срещу България, предполага системен проблем и е още по-основателна причина молбата му да бъде разглеждана по същество.

(b) Оценката на съда

35. Първо, Съдът припомня, че полицейското задържане на жалбоподателя не може да бъде взето предвид при определяне дали той е претърпял „значителна вреда“ по смисъла на член 35, § 3, буква б) от Конвенцията (вж. параграфи 29 - 32 по-горе).

36. Що се отнася до производството за дребно хулиганство срещу него, е вярно, че наложената глоба не е с наказателен характер, че размерът ѝ е доста скромен и че няма данни това да е довело до сериозни неблагоприятни последици за жалбоподателя (вж. параграфи 15 и 25 по-горе и сравнете със *Sylka v. Poland* (dec.), № 19219/07, §§ 31-34, 3 юни 2014 г.; *Mura v. Poland* (dec.), №. 42442/08, §§ 23, 26 и 27, 2 юни 2016 г. и *Savelyev v. Russia* (dec.), № 42982/08, §§ 28-30, 21 май 2019 г.). В конкретния случай обаче практическият

и по-специално имущественият ефект върху жалбоподателя не може да бъде единственият критерий за преценка дали той е претърпял „значителна вреда“. Той е признат за виновен и глобен за действия, които според него представляват надлежно упражняване на правото му на свобода на изразяване по въпрос от обществен интерес. Така случаят реално е свързан с принципен въпрос за него (вж. *mutatis mutandis*, *Konstantin Stefanov v. Bulgaria*, № 35399/05, § 46, 27 октомври 2015 г. и *Margulev v. Russia*, № 15449/09, § 42, 8 октомври 2019 г.). Наистина, оплакването му по член 10 от Конвенцията поражда въпроси от общ характер: дали политическият протест, провеждан по начина, избран от жалбоподателя – чрез оскверняване на обществен паметник, без да го поврежда – може да представлява легитимно упражняване на правото на свобода на изразяване (в обратен смисъл *Sylka*, § 35; *Mura*, § 28; и *Savelyev*, § 31, всички посочени по-горе) и при какви условия наказанията, наложени за такива действия, могат да се считат за „необходими в едно демократично общество“ (вж. *mutatis mutandis*, *Berladir and Others v. Russia*, № 34202/06, § 34, 10 юли 2012 г.; *Yilmaz Yildiz and Others v. Turkey*, № 4524/06, § 28, 14 октомври 2014 г. и *Yordanovi v. Bulgaria*, № 11157/11, § 51, 3 септември 2020 г.). Освен това случаят на жалбоподателя е широко отразен в медиите и поражда обществен дебат в България (вж., *mutatis mutandis*, *Eon v. France*, № 26118/10, § 34 *in fine*, 14 март 2013 г.).

37. Следователно не може да се приеме, че жалбоподателят не е претърпял „значителна вреда“ по смисъла на член 35, § 3, буква б) от Конвенцията.

38. Същите съображения са основания да се констатира, че „зачитането на правата на човека, посочени в Конвенцията“ във всеки случай изисква разглеждане на жалбата по същество (вж., *mutatis mutandis*, *Gafiuc v. Romania*, № 59174/13, § 40, 13 октомври 2020 г.).

39. Поради това възражението на Правителството трябва да бъде отхвърлено.

3. Други основания за недопустимост

40. Вече бе установено, че жалбата – доколкото се отнася до осъждането на жалбоподателя за дребно хулиганство – не е недопустима поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита или защото жалбоподателят не е претърпял значителна вреда. Нито пък защото жалбата е явно неоснователна или недопустима на някое от другите основания, посочени в член 34 и член 35, §§ 1-3 от Конвенцията. Следователно тя трябва да бъде обявена за допустима.

В. По същество

1. Становища на страните

(а) Жалбоподателят

41. Жалбоподателят изтъква, че защитата на обществения ред не е сред законовите цели, посочени в член 10, параграф 2 от Конвенцията. Най-близкото по смисъл понятие, което посочва тази разпоредба, е „предотвратяване на безредици или престъпления“, но има осезаема разлика между двете. Неговата безобидна шега не е в състояние да причини „безредици или престъпления“, дори и да е обидила някои хора. Нито пък е ясно как точно засяга „правата на другите“.

42. От гледната точка на жалбоподателя случаят показва, че българският закон не прави разлика между легитимен политически протест и своеволни деяния на вандализъм и хулиганство. За него е озадачаващо, че тридесет години след падането на комунистическия режим властите продължават да смесват тези понятия и възприемат политическия протест като хулиганство, без да се интересуват от неговите цели или символика. Те не уважават мотивите на жалбоподателя и гледат на безобидния му жест като на вандализъм, въпреки че изобщо не е повредил паметника. В тази връзка трябва да се подчертае, че постъпката му е форма на протест срещу правителство, което е загубило легитимността си и което скоро след това е подало оставка. Всъщност съдилищата признават този факт и отбелязват, че жалбоподателят е местен политик. Едва ли може да се твърди, че производството срещу него по някакъв начин е увеличило популярността му. Само първоинстанционният съд се е опитал да открие някакъв баланс, докато въззивният съд е отхвърлил доводите, основаващи се на правото му на свобода на изразяване.

(b) Правителството

43. Правителството признава, че постъпката на жалбоподателя представлява „изразяване“ и че производството за дребно хулиганство срещу него е намеса в упражняването на правото му на свобода на изразяване. То обаче счита, че тази намеса отговаря на изискванията на член 10 § 2 от Конвенцията. Правното основание за намесата – Указът от 1963 г. – е достатъчно достъпно и точно, а съдебната практика на българските съдилища по него е изобилна и уредена. Намесата има за цел да защити обществената сигурност и правата на другите; това е видно от съдържанието на чл. 1, ал. 2 от Указа от 1963 г., по който жалбоподателят е санкциониран, както и от мотивите, изложени от българските съдилища по делото му.

44. Намесата също е необходима и пропорционална. Санкцията на жалбоподателя е административна, а не наказателна, и то много лека – минималната възможна глоба по Указа от 1963 г., която по това време е по-

малко от една трета от минималната месечна заплата в България. Жалбоподателят е признат за виновен по-скоро за оскверняване на паметник, отколкото за обида на паметта на г-н Благоев или за изразяване на политически възгледи. Вярно е, че политическото изразяване се ползва със засилена защита, но може да има намеса в него, ако средствата, които използва, нарушават обществения ред или ежедневно функциониране на обществото. Ясно е, че жалбоподателят е подготвил действията си предварително и че се е стремил да привлече вниманието на медиите към него. Освен художествена и историческа стойност, паметникът на г-н Благоев е символ и на едноименния град. Вандализмът срещу паметници подлежи на санкции във всички Високодоговарящи страни. Връзката между паметника и управляващото правителство не е нито очевидна, нито възприемана от обществото като пряка. По това време жалбоподателят не е известен политик. Всъщност именно тази постъпка и последвалото производство срещу него го правят популярен и са в основата на избирането му за общински съветник. Когато го признават за виновен, съдилищата внимателно преценяват всички обстоятелства, като надлежно зачитат правото му на свобода на изразяване и подробно излагат мотивите за намеса в това право. Няма доказателства, че глобата на жалбоподателя го е затруднила по някакъв начин.

2. Оценката на съда

45. Съдът счита, че в подходящия контекст поведението, довело до осъждането на жалбоподателя за дребно хулиганство, може да се разглежда като „изразяване“ по смисъла на член 10, § 1 от Конвенцията. Жалбоподателят е местен опозиционен политик, който съчетава символичен акт, целящ публична подигравка с паметника на основателя на политическата партия, която осигурява основната парламентарна подкрепа за управляващото правителство, с призив за оставката на това правителство. Освен това той го извършва в хода на продължителен национален протест срещу това правителство (вж. параграфи 4 - 11 по-горе). Следователно е ясно, че с постъпката си той цели да участва в политически протест и да „представи“ своите „идеи“ за правителството и политическата партия, която го подкрепя (вж., *mutatis mutandis*, *Murat Vural v. Turkey*, № 9540/07, §§ 7-10 и 54-56, 21 октомври 2014 г.; *Shvydka v. Ukraine*, № 17888/12, §§ 37-38, 30 октомври 2014 г.; *Sinkova v. Ukraine*, № 39496/11, §§ 7-8 и 100, 27 февруари 2018 г.; *Mătăsarv v. the Republic of Moldova*, № 69714/16 и 71685/16, §§ 7-8 и 31, 15 януари 2019 г. и *Ibrahimov and Mammadov v. Azerbaijan*, № 63571/16 и 5 други, §§ 166-67, 13 февруари 2020 г.).

46. Освен това е въвн от съмнение, че осъждането на жалбоподателя за дребно хулиганство във връзка с тази постъпка и произтичащата от това глоба представляват намеса в правото му на свобода на изразяване (вж. *Cholakov v. Bulgaria*, № 20147/06, § 25, 1 октомври 2013 г.). Също така е въвн от съмнение, че тази намеса е „предвидена в закона“ (пак там, § 26). Поспециално може да се приеме, че правното основание за нея – член 1, ал. 2 от

Указа от 1963 г. (вж. параграфи 15-16, 19 и 22-23 по-горе) – е достатъчно предвидимо. Вярно е, че тази разпоредба дефинира „дребното хулиганство“ широко, но в този случай жалбоподателят прибегва до провокативен жест, който може да смути или обиди някои от хората, които са преки свидетели или са научили за него от медиите. Следователно може да се приеме, че деянието му може основателно да се характеризира от българските съдилища като „дребно хулиганство“ по смисъла на Указа от 1963 г. (вж., *mutatis mutandis*, *Shvydka*, цитирано по-горе, § 39).

47. В светлината на същите съображения може също да се приеме, че намесата преследва легитимна цел за защита на „правата на другите“ (пак там, § 40). Няма обаче индикации, че тя има за цел защита на „обществената сигурност“. Както е отбелязано от националните съдилища, действията на жалбоподателя са мирни (вж. параграф 17 по-горе). Също така няма никакви индикации, че те могат да предизвикат обществени безредици или че при санкционирането на жалбоподателя властите са имали това предвид (вж., *mutatis mutandis*, *Perinçek v. Switzerland* [GC], № 27510/08, §§ 152-53, ECHR 2015 (извлечения), и в обратен смисъл *Maguire v. the United Kingdom* (dec.), № 58060/13, § 47 *in fine*, 3 март 2015 г.).

48. Основният проблем е дали намесата е „необходима в едно демократично общество“. Общите принципи, уреждащи този въпрос, са изложени наскоро в *Perinçek* (посочено по-горе, §§ 196 - 97).

49. Санкцията, наложена на жалбоподателя, е възможно най-леката по законовата разпоредба, която е прието, че е нарушил (вж. параграфи 17 и 23 по-горе). Наистина тя е доста лека и представлява единствено административна глоба в размер на 100 лв. (равняващи се на 51 евро), която жалбоподателят е бил в състояние да плати почти веднага и явно без затруднения (вж. параграфи 15 и 20 по-горе). Освен това тя не е вписана в свидетелството за съдимост на жалбоподателя (вж. параграф 25 по-горе). Ако осъждането му се счете за обосновано, тази санкция не може да се счете за непропорционална сама по себе си (в обратен смисъл *Murat Vural*, §§ 66-68; *Shvydka*, § 41; и *Mātāsaru*, §§ 35-36, всички цитирани по-горе). Така основният въпрос става по-конкретно дали изобщо е обосновано да се санкционира деянието на жалбоподателя. Действително прилагателното „необходими“ в член 10 § 2 предполага наличието на належаща социална нужда и не включва гъвкавостта на изрази като „полезно“, „разумно“ или „желателно“ (вж., наред с други, *Handyside v. the United Kingdom*, 7 декември 1976 г., § 48, серия А, № 24; *The Sunday Times v. the United Kingdom* (№ 1), 26 април 1979 г., § 59, серия А, № 30; и *Barthold v. Germany*, 25 март 1985 г., § 55, серия А, № 90).

50. Както е отбелязано в параграф 45 по-горе, чрез постъпката си жалбоподателят, местен опозиционен политик, цели протест срещу правителството на власт и политическата партия, която му осигурява основната парламентарна подкрепа в хода на продължителен национален протест срещу това правителство. Изразяването на мнение по въпроси от обществен интерес по принцип се ползва със засилена защита и в член 10 § 2

почти не се предвижда ограничение за това (вж., наред с други органи, *Animal Defenders International v. the United Kingdom* [GC], № 48876/08, § 102, ECHR 2013 (извлечения); *Perinçek*, цитирано по-горе, § 230; и *Mariya Alekhina and Others v. Russia*, № 38004/12, § 212, 17 юли 2018 г.). Освен това защитата по член 10 се отнася не само до същността на изразените идеи и информация, но и до формата, чрез която те се представят (вж., наред с други органи, *Oberschlick v. Austria* (№ 1), 23 май 1991 г., § 57 *in fine*, серия А, № 204; *Animal Defenders International*, цитирано по-горе, § 100 *in fine*; и *Murat Vural*, цитирано по-горе, §§ 44-53, с допълнителни препратки).

51. Въпреки че няма за цел да бъде форма на художествено изразяване, деянието на жалбоподателя би могло да се разглежда като притежаващо елементи на сатирично изразяване. Съдът е имал повод да отбележи, че сатирата, поради присъщите си характеристики на преувеличение и изкривяване на реалността, цели да провокира и развълнува. Съответно всяка намеса в използването на тази форма на изразяване трябва да се разглежда с особено внимание (вж., наред с други, *Vereinigung Bildender Künstler v. Austria*, № 68354/01, § 33, 25 януари 2007 г.; *Alves da Silva v. Portugal*, № 41665/07, § 27, 20 октомври 2009 г.; и *Eon*, цитирано по-горе, § 60), въпреки че използването ѝ не изключва изцяло възможността за ограничаване по член 10 § 2 (вж. *Leroy v. France*, № 36109/03, § 39 и 44, 2 октомври 2008 г., и *Instytut Ekonomicznykh Reform, TOV v. Ukraine*, № 61561/08, § 46, 2 юни 2016 г.), или дори за констатиране на недопустимост на жалба по член 17 в случаи, в които сатирата е насочена срещу основни ценности на Конвенцията (вж. *M'Bala M'Bala v. France* (dec.), № 25239/13, §§ 31-33 и 39-42, ECHR 2015 (извадки)).

52. Вярно е, че член 10 от Конвенцията не предоставя свобода на форум за упражняване на правото на свобода на изразяване (вж. *Appleby and Others v. the United Kingdom*, № 44306/98, § 47, ECHR 2003-VI; *Taranenko v. Russia*, № 19554/05, § 78, 15 май 2014 г.; и *Mariya Alekhina and Others*, цитирано по-горе, § 213). Вярно е също така, че в някои случаи органите могат, в съответствие с тази разпоредба, да ограничат каналите, чрез които хората и организациите могат да се изразяват (вж. *Mouvement raëlien suisse v. Switzerland* [GC], № 16354/06, §§ 57 -77, ЕСПЧ 2012 (извлечения) във връзка с отказ за разрешаване на кампания с плакати на обществени места), дори по въпроси от обществен интерес (вж. *Animal Defenders International*, цитирано по-горе, §§ 99 -125, във връзка с обща забрана за платена политическа реклама по телевизията). Всъщност мотивите за подобни ограничения могат да са още по-сериозни, когато въпросното „изразяване“ се състои изцяло или отчасти от поведение, както стоят нещата в разглеждания случай. В този случай обаче жалбоподателят не е възпрепятстван да се доближи до паметника на г-н Благоев и да постави шапката и чувала на него; той е санкциониран впоследствие за това. Когато намесата в правото на свобода на изразяване е под формата на „наказание“, тя неизбежно изисква подробна оценка на конкретното поведение, което се цели да бъде наказано. Тя обикновено не може да бъде обоснована единствено поради това, че въпросното изразяване

е обхванато от формулирана общо правна норма, (вж., *mutatis mutandis*, *Perinçek*, посочено по-горе, § 275).

53. Публичните паметници често са уникални и са част от културното наследство на едно общество. Следователно мерките, включително пропорционалните санкции, предназначени да възпрат действия, които могат да ги унищожат или да навредят на вида им, могат да се считат за „необходими в едно демократично общество“, независимо колко законосъобразни са мотивите, които стоят зад тези действия. В едно демократично общество, управлявано от принципите на правовата държава, дебатите за съдбата на публичен паметник трябва да се решават по подходящ законен начин, а не със скрити или насилствени средства.

54. Съдът отбелязва обаче, че жалбоподателят не е проявил каквато и да е форма на насилие и по никакъв начин не е увредил физически паметника на г-н Благоев. Той просто е сложил шапка на главата и чувал в краката му; те са премахнати от общинските работници малко по-късно (вж. параграфи 10 и 11 по-горе). Не се предполага, нито на национално ниво, нито по време на производството пред Съда, че жалбоподателят по някакъв начин е съгласувал действията си с неидентифицираните лица, които преди това са боядисали статуята на г-н Благоев в червено и бяло и са изписали думите „Дядо Мраз“ върху основата ѝ (вж. параграф 7 по-горе).

55. Когато става въпрос за такива действия – които, макар и от естество да осквернят даден паметник, не го увреждат – въпросът дали в едно демократично общество може да е „необходимо“ да се налагат санкции за тях придобива още повече нюанси. В такива ситуации конкретният характер на действието, намерението зад него и посланието, което то иска да предаде, не могат да не бъдат оценени. Например действия, целящи да критикуват правителството или неговите политики, или да привлекат внимание към страданието на група в неравностойно положение, не могат да бъдат приравнени към действия, целящи да засегнат паметта на жертвите на масово зверство. Социалното значение на въпросния паметник, ценностите или идеите, които той символизира, както и почитта, с която той се ползва в съответната общност, също са важни съображения.

56. В конкретния случай контекстът ясно показва, че намерението на жалбоподателя е да протестира срещу правителството на власт и политическата партия, която го подкрепя, в контекста на продължителен национален протест срещу това правителство, а не да осъжда историческата роля на г-н Благоев или да изразява презрение към него (вж. параграфи 4-11 по-горе). Жалбоподателят просто използва паметника на г-н Благоев като символ на политическата партия, която иска да критикува. Поради това едва ли може да се каже, че деянието му има за цел да демонстрира презрение към дълбоко вкоренени обществени ценности. Това се потвърждава и от факта, че реакциите към него са смесени (вж. параграф 16 *in fine* по-горе).

57. В тази връзка следва да се отбележи също, че статуята на г-н Благоев е издигната по време на комунистическия режим в България и е считана за

дълбоко свързана с ценностите и идеите на този режим, за да бъде премахната, макар и само за няколко години, малко след края на режима (вж. параграфи 8 и 9 по-горе). Това едва ли може да се сравни например с паметници на войници, които са дали живота си за защита на отечеството си (в обратен смисъл *Sinkova*, цитирано по-горе, § 110).

58. Може да се приеме, че символичният жест на жалбоподателя е смуцаващ за някои от хората, които са преки свидетели или са научили за него от медиите. Все пак свободата на изразяване се отнася не само до „информация“ или „идеи“, които са добре приети или се считат за необходими или на които се гледа с безразличие, но и до такива, които обиждат, шокират или смуцават държавата или някоя част от населението (вж., наред с много други, *Handyside v. the United Kingdom*, 7 декември 1976 г., § 49, серия А, № 24; *Müller and Others*, цитирано по-горе, § 33; *Perinçek*, цитирано по-горе, § 196 (i); и *Stern Taulats and Roura Capellera v. Spain*, № 51168/15 и 51186/15, §§ 30 и 39, 13 март 2018 г.).

59. От това следва, че намесата в правото на жалбоподателя на свобода на изразяване – констатацията, че той е виновен за дребно хулиганство и произтичащата от това глоба – не е „необходима в едно демократично общество“, независимо от свободата на преценка, с която се ползват националните власти в тази област. Следователно е налице нарушение на член 10 от Конвенцията.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

60. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна.“

А. Имуществени вреди

61. Жалбоподателят претендира възстановяване на наложената му глоба, плюс лихва за забава, изчислена в съответствие с българските закони, считано от датата, на която е платил глобата.

62. Правителството оспорва претенцията. По-конкретно то посочва, че няма основания да се присъжда лихва на жалбоподателя на база законната лихва за забава, приложима в България.

63. Съдът отбелязва, че констатацията за нарушение на член 10 от Конвенцията се основава единствено на факта, че жалбоподателят е признат за виновен в дребно хулиганство. Следователно той има право на възстановяване на глобата от 100 лева, равняващи се на 51 евро, която е трябвало да заплати в резултат на осъждането си (вж., наред с други органи, *Lingens v. Austria*, 8 юли 1986 г., § 50, серия А, № 103; *Axel Springer AG*

v. Germany [GC], № 39954/08, §§ 113 и 115, 7 февруари 2012 г.; и *Marinova and Others v. Bulgaria*, № 33502/07 и 3 други, § 118, 12 юли 2016 г.).

64. Също така може да се приеме, че жалбоподателят е претърпял някои допълнителни имуществени вреди в резултат на изтичането на времето след момента, в който е платил глобата – 20 януари 2014 г. (вж. параграф 20 по-горе и сравн. с *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway* [GC], № 21980/93, § 83, ECHR 1999-III; *Unabhängige Initiative Informationsvielfalt v. Austria*, № 28525/95, § 58, ECHR 2002-I; *Krone Verlag GmbH & Co. KG v. Austria* (№ 3), № 39069/97, § 47, ECHR 2003-XII; *Albert-Engelmann-Gesellschaft mbH v. Austria*, № 46389/99, § 39, 19 януари 2006 г.; и *Arbeiter v. Austria*, № 3138/04, § 32, 25 януари 2007 г.). Съдът обаче не е в състояние да се съобрази с предложението изчисляването на вредата да е базирано на законовата лихва за неизпълнение в България; той не е обвързан от подобни вътрешни правила (вж. *Bladet Tromsø and Stensaas*, цитирано по-горе, § 83). Целта на определянето на имуществени вреди по член 41 от Конвенцията е да постави жалбоподателя, доколкото е възможно, в положението, в което той би бил, ако нарушението на неговите права не беше настъпило (*restitutio in integrum*). Следователно лихвата, приложена от Съда и предназначена да компенсира загубата на стойност на парите във времето, следва да отразява националните икономически условия, като например нивото на инфлацията и лихвените проценти през съответния период. Ето защо националните правила за изчисляване на лихвите за забава, които могат да отразяват съображения, надхвърлящи *restitutio in integrum*, не са непременно подходяща мярка; Съдът трябва по-скоро да използва лихвен процент, който служи най-добре за целите на обезщетението му (вж. *Boyadzhieva and Gloria International Limited EOOD v. Bulgaria*, № 41299/09 и 11132/10, § 54, 5 юли 2018 г.). С оглед на тези съображения и наличната информация за икономическите условия в България през съответния период, в този случай е разумно да се приложи лихвен процент, равен на основния лихвен процент на Българската народна банка през съответния период (който е започнал, когато жалбоподателят е платил глобата и ще завърши с постановяване на настоящото решение) плюс един процентен пункт (пак там, § 55). Това прави 7,15 лв. (равняващи се на 3,66 евро). По този начин общото обезщетение за имуществени вреди е 107,15 лв., равни на на 54,66 евро.

В. Неимуществени вреди

65. Жалбоподателят претендира 10 000 евро заради стреса, опетнената репутация и оскърбеното достойнство в резултат от ареста и осъждането му за дребно хулиганство, което според него е получило широка публичност. Според него тези вреди се утежняват допълнително от съдържанието на представеното от Правителството становище по същество на оплакването му.

66. Правителството твърди, че действията, предприети по отношение на жалбоподателя, всъщност са увеличили популярността му и че

констатирането на нарушение би довело до достатъчно справедливо удовлетворение за всички неимуществени вреди, понесени от него.

67. Съдът отбелязва, че констатации му относно основателността на оплакването по член 10 от Конвенцията не се отнасят до полицейското задържане на жалбоподателя, което, в зависимост от това как се разглежда въпросът, или не е част от жалбата, или е въпрос, по отношение на който жалбоподателят не е изчерпал вътрешноправните средства за защита (вж. параграфи 29 - 32 по-горе). С оглед на това може да се приеме, че жалбоподателят е понесъл някои неимуществени вреди в резултат на решението, с което е признат за виновен в дребно хулиганство и произтичащата от това глоба. Произнасяйки се по справедливост, както се изисква от член 41 от Конвенцията, Съдът присъжда 2000 евро по тази претенция плюс всеки данък, който може да бъде начислен.

С. Разходи и разноски

1. Искът на жалбоподателя и коментарите на Правителството

68. Жалбоподателят иска възстановяване на:

- а) 3960 евро хонорар за тридесет и три часа работа на адвокатите му по производството пред Съда, при цена от 120 евро на час;
- б) 6,19 евро, платени от адвокатите му за пощенски услуги;
- в) 15 евро, платени от адвокатите му за офис консумативи; и
- г) 116,57 евро, платени от адвокатската кантора за превода на писмените становища и исковете, направени от негово име, на английски език.

69. Жалбоподателят иска всички суми по тази претенция да бъдат директно платени на кантората на адвокатите му, „Екимджиев и партньори“.

70. В подкрепа на претенцията си си жалбоподателят представя споразумение за хонорар с адвокатската кантора, график и отчет за разходите на кантората (които жалбоподателят приема), пощенска разписка и договор между адвокатската кантора и преводач.

71. По отношение на буква а) от иска Правителството изтъкна, че както заявените часове, така и почасовата ставка са прекомерни, по-специално с оглед на относителната простота на повдигнатите по делото въпроси. От своя страна, букви б) и в) са оперативни разходи, направени от адвокатската кантора на жалбоподателя, които вече са покрити от таксите, които те са начислили на жалбоподателя. Правителството изтъква същото и по отношение на буква г) и посочва, че в договора за преводачески услуги се говори за деветнадесет страници, докато становището на жалбоподателя е само от четиринадесет страници и че за тези услуги не е представена фактура.

2. Оценката на съда

72. Съгласно съдебната практика на Съда жалбоподателите имат право на възстановяване на разходи и разноси, само доколкото те са действително и необходимо направени и са в разумни граници.

73. В конкретния случай единственият спор във връзка с хонорарите на адвокатите, чието възстановяване се иска от жалбоподателя (буква а) от иска), е дали са разумни. Начислената от адвокатите почасова ставка от 120 евро е много по-висока от приетите в скорошни дела срещу България с подобна сложност (вж. *Караахмед срещу България*, № 30587/13, §§ 117 и 119, 24 февруари 2015 г.; *Гусева срещу България*, № 6987/07, § 74 и 76, 17 февруари 2015 г.; и *Йорданови*, цитирано по-горе, § 89 и 91). Следователно тя не може да се счита за разумна. Обратно, с оглед на степента на сложност на повдигнатите по делото въпроси, както и на съдържанието на представените от името на жалбоподателя становища, броят на заявените часове изглежда разумен. Предвид тези съображения Съдът присъжда на жалбоподателя 2640 евро плюс всички данъци, които може да бъдат начислени, по това перо. Както е поискал той, тази сума следва да бъде платена директно по банковата сметка на адвокатската кантора на неговите представители, „Екимджиев и партньори“ (вж. например *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], № 16483/12, § 288 *in fine*, ECHR 2016 (извадки)).

74. От своя страна административните разходи (в конкретния случай пощенски и офис консумативи – точки б) и в) от иска на жалбоподателя), направени от представителите на жалбоподателя във връзка с производството пред Съда, по принцип подлежат на възстановяване по член 41 от Конвенцията (вж., наред с други, *The Sunday Times v. the United Kingdom* (№ 1) (член 50), 6 ноември 1980 г., § 40, серия А, № 38; *Dudgeon v. the United Kingdom* (член 50), 24 февруари 1983 г., § 25, серия А, № 59; *Özgür Gündem v. Turkey*, № 23144/93, §§ 85-87, ECHR 2000-III; *Ipek v. Turkey*, № 25760/94, § 242 *in fine*, ECHR 2004-II (извлечения); и *Антонов срещу България*, № 58364/10, §§ 72 и 76, 28 май 2020 г.). Действително, съгласно условията на договора за правни услуги между жалбоподателя и адвокатската кантора, той е длъжен не само да заплати хонорарите за работата на адвокатите по делото, но и да покрие всички административни разходи, направени от кантората във връзка с него. Липсват документи в подкрепа на претенцията по отношение на офис консумативите. При тези обстоятелства Съдът постановява решение единствено по отношение на пощенските разходи, които според представените от жалбоподателя документи възлизат на 12,10 лв., което се равнява на 6,19 евро. Към тях следва да се добави всеки данък, който може да бъде начислен на жалбоподателя. По негово искане тази сума също следва да се плати директно по банковата сметка на адвокатската кантора на неговите представители.

75. Разходите за превод по принцип също подлежат на възстановяване съгласно член 41 (вж. например *The Sunday Times* (№ 1) (член 50), цитирано по-горе, § 40; *Olsson v. Sweden* (№ 2), 27 ноември 1992 г., § 114, серия А, №

250; *Blokhin v. Russia* [GC], № 47152/06, § 229 *in fine*, 23 март 2016 г.; и *Маринова и други срещу България*, № 33502/07 и 3 други, § 133, 12 юли 2016 г.). В конкретния случай в договора между кантората на адвокатите на жалбоподателя и преводача изрично е посочено, че преводът се отнася до становищата, изготвени от името на жалбоподателя. В него също така се посочва, че таксата за преводача се изчислява на базата на броя стандартни страници (а не на действителния брой страници), от които се състоят тези документи, и се посочва, че таксата е платена по банков път. Следователно няма причина за съмнение, че разходите за превод реално са направени от адвокатите на жалбоподателя. Те също изглеждат разумни. Следователно сумата, използвана за превод – 116,57 евро, следва да бъде присъдена изцяло. Към тях следва да се добави всеки данък, който може да бъде начислен на жалбоподателя. По негово искане тази сума също следва да се заплати по банковата сметка на адвокатската кантора на представителите му.

76. Общо присъдените разходи и разноски възлизат на 2762,76 евро.

D. Лихва за забава

77. Съдът счита за целесъобразно лихвеният процент за забава да се основава на пределния лихвен процент по кредитите на Европейската централна банка, към който следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. *Обявява* единодушно жалбата за допустима;
2. *Приема*, с шест гласа „за“ и един глас „против“, че е налице нарушение на член 10 от Конвенцията;
3. *Приема* с 6 гласа „за“ и 1 „против“,
 - (а) че държавата ответник трябва да заплати на жалбоподателя в срок от три месеца от датата, на която решението става окончателно, в съответствие с чл. 44, ал. 2 от Конвенцията, следните суми, които трябва да се конвертират във валутата на държавата ответник по курса, приложим към датата на изплащане:
 - (i) 54,66 евро (петдесет и четири евро и шестдесет и шест цента), плюс всеки данък, който може да бъде начислен, за имуществени вреди;
 - (ii) 2000 евро (две хиляди евро), плюс всеки данък, който може да бъде начислен, за неимуществени вреди;
 - (iii) 2762,76 евро (две хиляди седемстотин шестдесет и две евро и седемдесет и шест цента), плюс всеки данък, който може да бъде начислен на жалбоподателя, за разходи и разноски, които да бъдат платени по банковата сметка на кантората на представителите на жалбоподателя, „Екимджиев и партньори“;

ХАНДЖИЙСКИ срещу БЪЛГАРИЯ – РЕШЕНИЕ

(b) че от изтичането на горепосочените три месеца до изплащането върху горепосочените суми се дължи проста лихва равна на пределната лихва по кредитите на Европейската централна банка за периода на неизпълнение, към която се добавят три процентни пункта;

4. *Отхвърля*, единодушно, останалата част от претенциите на жалбоподателя за справедливо удовлетворение.

Съставено на английски език и съобщено писмено на 6 април 2021 г. съгласно правило 77, параграфи 2 и 3 от Правилника на съда.

Андреа Тамиети
Секретар

Тим Айке
Председател

В съответствие с член 45 § 2 от Конвенцията и член 74 § 2 от Правилата на Съда особеното мнение на съдия Вехабович е приложено към настоящото решение.

Т.Е.
А.Н.Т.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ ВЕХАБОВИЧ

За съжаление не мога да се присъединя към мнението на мнозинството, че в този случай е налице нарушение на член 10.

Това дело има много прилики с делото *Sinkova v. Ukraine* (№ 39496/11, 27 февруари 2018 г.), но резултатът е напълно различен. Сравнението на фактите в *Ханджийски* и *Sinkova* е много важно, за да се сравнят правните аргументи, използвани в тези дела, които водят мнозинството до различни изводи.

I

Sinkova v. Ukraine

По време на събитията жалбоподателката е част от артистична група, наречена „Братството на Св. Лука“, която е известна с провокативните си публични представления.

На 16 декември 2010 г. жалбоподателката, заедно с още трима членове на групата, изпълнява, по нейните думи, „представление“. Те отиват в Мемориала на вечна слава на загиналите във Втората световна война. Жалбоподателката носи със себе си предварително подготвен тиган, счупва няколко яйца в него и ги пържи над огъня в гробницата на незнайния воин. Двама нейни приятели се присъединяват към нея и пържат наденици на шиш над огъня. Друг член на групата заснема събитието. На същия ден жалбоподателката публикува видеото в интернет от името на „Братството на Св. Лука“. То е придружено от следното изявление:

„Скъпоценен природен газ се изгаря безсмислено в Мемориала на славата в Киев вече петдесет и три години. Това удоволствие струва на данъкоплатците около 300 000 гривни на месец. И това е само за един езически храм с „вечен огън“, а общо те са стотици или дори хиляди в цяла Украйна. На 16 декември Братството на Св. Лука реагира на това с акт на протест в Парка на славата в столицата. С него показвахме, че хората трябва да използват „вечния огън“.

Предлагаме на възмутените представители на Комунистическата партия на Украйна да последват примера на древните римски весталки и да осигурят денонощно дежурство край „вечния огън“, за да се поддържа той с дърва. Няма съмнение, че комунистите няма да имат проблеми с изпълнението на тази задача, тъй като вече имат опит в грижите за паметника на Ленин в Киев и финансирането им е много по-добро от това на весталките.“

На 29 март 2011 г. в 21:00 ч. жалбоподателката е арестувана. След три месеца в затвора е освободена.

На 4 октомври 2012 г. районен съд Печерский признава жалбоподателката за виновна в оскверняването на гробницата на незнайния воин, в съучастие с група лица след предварителен сговор, което се квалифицира като престъпление по украинското законодателство. В резултат на това тя е осъдена на три години лишаване от свобода условно с изпитателен срок от две години.

Жалбоподателката твърди нарушение на членове 5 и 10 от Конвенцията.

Ханджийски срещу България

Жалбоподателят е председател на бляоевградската секция на политическата партия „Демократи за силна България“, която не е представена в парламента по това време и която подкрепя антиправителствените протести.

В ранните часове на 25 декември 2013 г., Коледа, статуята на г-н Димитър Бляоев на централния площад в Бляоевград е боядисана от неизвестни лица в червено и бяло, така че да прилича на Дядо Коледа, а върху основата на статуята с бял спрей е изписано „Дядо Мраз“.

Малко преди 10 ч. сутринта на 25 декември 2013 г. жалбоподателят отива до боядисаната статуя, около която са се събрали хора и журналисти, привлечени там от съобщения в медиите, че статуята е била боядисана, и поставя червена шапка на Дядо Коледа на главата на статуята и червен чувал в краката ѝ. Върху чувала има бяла лента с изписана думата „оставка“. Жалбоподателят казва, че е решил да направи това, когато е видял съобщенията в медиите, че статуята е боядисана.

Около 14 часа същия ден, 25 декември 2013 г., жалбоподателят е арестуван в дома му и отведен в полицейско управление, където е задържан за 24 часа по подозрение, че е извършил хулиганство в нарушение на член 325, ал. 1 от Наказателния кодекс и е претърсен.

На следващия ден, 26 декември 2013 г., на жалбоподателя е повдигнато обвинение за дребно хулиганство по член 1, алинея 2 от Указа за борба с дребното хулиганство от 1963 г. за това, че е поставил шапка и чувал на статуята на г-н Бляоев. След това е пуснат от ареста.

В хода на съдебния процес срещу него, състоял се четири дни по-късно, на 30 декември 2013 г. жалбоподателят заявява, че целта на деянието му е да изрази протеста си срещу правителството, което е негово конституционно право, че това деяние е посрещнато с всеобщо одобрение и че на практика е направил добра политическа шега. От своя страна неговият адвокат твърди, че той е упражнил конституционното си право да изразява мнението си.

Същия ден, 30 декември 2013 г., Окръжен съд Бляоевград признава жалбоподателя за виновен за дребно хулиганство по чл. 1, ал. 2 от Указа от 1963 г. и му налага глоба от 100 лева (равняващи се на 51 евро).

Жалбоподателят се позовава само на член 10 от Конвенцията.

II

Лесно е да се отбележи, че и двата случая са свързани с много сходни ситуации, едната от които може да се характеризира като „артистично представление, повдигащо социални, икономически и политически въпроси“, а другата представлява чисто „политически протест“. И двамата жалбоподатели са прекарвали известно време в затвора – три месеца в случая на г-жа Синкова и 24 часа в случая на г-н Ханджийски. Следва да се отбележи,

че в настоящото дело жалбоподателят не се позовава на член 5 от Конвенцията. По делото *Sinkova* жалбоподателката е осъдена на три години лишаване от свобода условно с изпитателен срок от две години. По това дело жалбоподателят е осъден да заплати глоба в размер на 51 евро.

Независимо от всички прилики мнозинството стигна до различно заключение по настоящото дело. Изглежда, че този извод се основава на съображенията, изложени в параграфи 57 - 59 от решението, където се посочва, че статуята на г-н Благоев „е издигната по време на комунистическия режим в България“ (подобно на паметника на вечния огън по делото *Sinkova*) „и е считана за дълбоко свързана с ценностите и идеите на този режим“. Изглежда, че мнозинството е на мнение, че всичко, което е издигнато по време на комунистическия режим и което може да бъде идентифицирано с този режим, е погрешно и че е приемливо да бъде подигравано. Трябва да се отбележи, че г-н Благоев е живял и умрял много (двадесет години), преди този режим да вземе властта в България.³ Може да се каже, че в контекста на политическия живот на България тази публична личност се счита за част или дори за „основател“ на комунистическия режим в България. Аз обаче съм на мнение, че е трудно обективно да се заключи, че двадесет години след смъртта си г-н Благоев е имал нещо общо с това, което този режим е извършил – добро или лошо – по време на комунистическата епоха.

Трудно ми е да споделя тази позиция и без да имам намерение да започвам дискусия относно ценностите на статуите и паметниците като цяло, се чувствам длъжен да кажа, че макар да не сме в състояние да променим историята, можем да я оценим правилно. Свидетели сме на много случаи, в които исторически паметници в Афганистан, Ирак, Сирия и т.н. са осквернявани или напълно унищожавани по различни причини, но мотивите винаги са различни мнения за ценностите, които тези паметници представляват. Това поведение е неприемливо. От друга страна, все още има паметници, които прославят събития, битки или лица, подкрепящи нецивилизовани действия или цели, като например робство, или владетели, извършили ужасни зверства по време на колониалната епоха и така нататък, но сериозната разлика идва от историческия контекст на тези събития или личности. Това, което е приемливо за един човек, може да е неприемливо за друг, но едно е сигурно – никой не може да промени историята и тези събития и личности следва да бъдат оценявани в съответния им исторически контекст.

В контекста на настоящия случай властите са длъжни да защитят тези паметници, които съществуват днес, докато те все още съществуват. Те трябва и да решат дали тези паметници трябва да продължат да стоят на обществени места, но междувременно е необходимо да се спазва законът. При защитата им властите следва също така правилно да оценят действията на лица, които публично осмиват статуи и паметници и това, което

³ Г-н Благоев е български политически лидер и философ и основател на българското ляво политическо движение и на първата социалдемократическа партия, подобни на която съществуват в цяла Европа днес.

представляват, в светлината на „необходимостта в едно демократично общество“. В конкретния случай те са направили това, като са осъдили жалбоподателя на глоба в размер на 51 евро, което е незначително в сравнение с присъдата, наложена на г-жа Синкова, която е прекарала три месеца в ареста в рамките на досъдебното производство и е била осъдена на три години лишаване от свобода условно с две години изпитателен срок.

Този различен подход към процеса на оценка на фактите по тези две дела отново сочи към непоследователен подход на Съда при разглеждането на сходни дела, който няма да се отрази добре върху публичния му имидж.

III

По делото *Sinkova* Съдът отбелязва в §§ 107 и 108, че жалбоподателката е представила артистично представление, целта на което според нея е да се протестира срещу разточителното използване на природен газ от държавата, която си затваря очите за лошия жизнен стандарт на ветераните от войните. Срещу жалбоподателката обаче започва наказателно преследване и тя е осъдена само заради това, че пържи яйца над вечния огън, което местните съдилища считат за оскверняване на гробницата на неznайния воин, престъпление по украинския Наказателен кодекс. Обвинението срещу нея не се отнася нито до последващото разпространение на съответното видео, нито до съдържанието на доста саркастичния и провокативен текст, придружаващ това видео. С други думи, жалбоподателката не е осъдена за това, че е изразила мнението си или дори за това, че го е изразила със силни думи. Нейното осъждане е тясно свързано с конкретно поведение на конкретно място (сравнете *Maguire v. the United Kingdom* (dec.), № 58060/13, 3 март 2015 г.). В допълнение то е базирано на общата забрана за прояви на неуважение към гробницата на неznайния воин, която е част от обикновения наказателен закон.

За разлика от това, по настоящото дело, в параграф 54 мнозинството насочва вниманието си към факта, че жалбоподателят не е проявил никаква форма на насилие и по никакъв начин не е увредил паметника (същото се отнася и за г-жа Синкова, която просто е изпържила яйца над вечния огън). Въз основа на това мнозинството заключава, че това действие на ненасилствен протест е „обхванато“ от принципа за „необходимост в едно демократично общество“ и като такова е оправдано. Посланието, което се изпраща, е опасно – винаги когато се извършва оскверняване на паметници, то ще бъде оправдано, стига да е резултат от ненасилствен протест, който не причинява щети на статуята или паметника. Това одобрение може лесно да подкопае принципа на правовата държава и може да се разбира като покана за подобни ненасилствени действия срещу всяка статуя, паметник или свещено място, действия, които могат да наранят чувствата на хората, които подкрепят съществуването им. Това е потенциално опасно одобрение, което не е в съответствие със съдебната практика на Съда.